

REDMARČNA DOBA NA SLOVENSKEM /1813 - 1848/

(13)

veliki premiki v tedanjem razvoju slovenske
narodne zavesti

V monarhiji je prisoten razsvetljeni absolutizem =
VLADA DELA ZA BLAGOR LJUDSTVA, VENDAR
MU NE DOVOLI SODELOVATI PRI VODENJU
DRŽAVE.

To je čas umetniškega in znanstvenega
ustvarjanja / prepoved del s politično vsebino!

Na Slovenskem sta knjižni jezik in
narodna zgodbina glavno sredstvo za
krepitvo narodne zavesti

• narodni buditelji izhajajo iz vrst
IZOBRAŽENSTVA

1.) krepil se je občutek skupnega jezika,
imena

2.) ABECEDNA VOJNA - iskanje najprimernejše
skupne slovenske pisave

| KRANJSKA = METELČICA |
| ŠTAJERSKEM = DAINČICA (ü) | ^{obe} PREPOVEDANI

- » veljavi je BOHORČICA, ki jo
o 2. 19. stol. izpodrine GALICA

3.) literarna produkcija za preprosto
ljudstvo

VELIKA PRATIKA - Bleiweis

KMETIJSKE IN ROKODELSKE NOVICE

- kmetje so prenehali opravljati feod. obveznosti.
- napadi na IZANSKI GRAD, gospoda v VIPAVI
- vrlo je na Štajerskem, koroškem

Preprosto sl. preb. se ni dočelo, da bistvo dunajske rev. ni le odprava feudalizma, temveč tudi da bodo poslej vsi narodi enakopravni *

* blaga čaropitov pri obveščanju

* Slovenci imamo različne poglede glede nem. spr. /M. Majar opozarja, da bodo nem.

načrti onemogočili samostojni kult. in polit. razvoj!

* DEJAVNOST DUNAJSKIH SLOVENCEV, ki prevzamejo pobudo v svoje roke /oklepanje ljubljane in celotne kranjske + tudi Beuweis

L. 1848 na Dunaju ust. DRUŠTVO SLOVENIJA - na čelu slovenskega narodnega gibanja, ki je preseгло kult. okvire in stopilo na polit. prizorišče

* poziva naj Slovenci bojkotirajo volitve v frank. parlament, ker je za nas pomembnejši DUNAJSKI PARLAMENT

* VOLITVE /24-letni moški, potrdne preko volilnih moč!

- 23
- v času del. ostaje cesar ponovno pobegne / na Moravsko, križarni deo je v KROMERIZU /
 - revolucionarji pričakujejo pomoč od Ogrske, to prepriči Jelacic, ki z Windischgratzom zadušita rev. na Dunaju
 - Nova avstrijska vlada je sestavil SCHWARZENBERG; dec. 1848 zavlada FRANC JOŽEF - ZMAGA KONTRAREVOLUCIJE
 - dejavnost DRŽAVNEGA ZBORA V KROMERIZU kot zadnji poskus rešitve nacionalnega vpraš. v monarhiji

6.) SLOVENCİ V REV. 1848

- mest. o. rev. so prinesle železnice in telegrafske zveze; tudi dunajski Slovenci
- REAKCIJA:
 - * mesta / LJUBLJANA - navdušeno uzklikajo cesarju, ki je odstavil Metternicha, odpravil cenzuro /
 - * podželje
 - obvestila dobrijo s prižnjo, od trgovcev, prekupčevalcev ...

- Ideja o Sloveniji kot deželi vseh Slovencev 24

- * MATIJA MAJAR je sestavil peticijo "Kaj terjamo . . .", kamor je
- * DRUŠTVO SLOVENIJA sestavilo enotno peticijo v treh točkah - program ZEDINJENE SLOVENIJE
- * KONSERVATIVCI / proti programu, poudarjajo le večjo blago sl. jezika/
- * LIBERALCI / lažeji uresničitev programa po legalni poti / Slovenci imamo 8 predstavnikov v dunajskem dr. zboru; Franc Miklošič, Mikael Anšerlin
- * DEMOKRATI / za program Zedinjene Slovenije /

USPEH L. 1848 ZA SLOVENCE :

- 1.) obnepla se je ideja o Zedinjeni Sloveniji
- 2.) avstrij. oblasti so postale Slovence upoštevati kot enoten narod
- 3.) uveljavlja se sl. jezika

4.) prizadevanja za dvig sl. jezika na raven evropskih jezikov

Vzbuditi pozornost pri izobraževalcih, da uporabljajo domači jezik / pisali so v nem. jeziku / je bila naloga kroga denog

- KRANJSKE ČBELICE / Janez Cigler, Jernej Kopitar, Franc Miklošič /
PREŠEREN - DEMOKRATSKI TABOR

1.) v boju s slovenskimi narciji:

/ABECEDNA VOJNA / je uveljavil enoten slovenski knjižni jezik

2.) enoten sl. jezik kot temelj za bodočo samostojnost slovenskega naroda

- URBAN JARNIK - 1. sl. razprava v /koroškem / narciji

- pojem SLOVENEK je

huel in nem. strokavno izrazoslovje.

- ANTON KREML - DOGODIVŠINE ŠTAJERSKE ZEMLJE - prva slovenska zgod. Slovencem

- A. M. SLOMŠEK - postavlja pojem užitih slovenskih šol - za vzgajanje v sl. jeziku; prizadevanje za ust. družbo, ki bi vsakoletno izdajala poceni knjige za študente, 1859 kot. Družbo. št. Malajša. Zgod. in liter. zgodovina slovenskega jezika. Janez Cigler

KONSERVATIVNI TABOR

(15)

- dr. J. Bleiweis / oče naroda /
- častopis kmetijske in rokodelske novice
- gospod. izobraziti kmeti
- ni naklonjen liberalnim idejam, ne prevzeme klerikalnih
- zavračala se za sl. jezikovno-kult. enotnost in kasneje tudi za ideale Zedinjene Slovenije
- bombastične pismi Koseskega, ki jih objavlja v Novice

• JOVAN VESEL KOSESKI - 1. jama omemba Slovenije = ODA SLOVENIJA

sl. narodno gibanje • ima v tem času KULTURNI značaj, ker se zavest o enotnosti slov. prev.

• največ uspehov je doseglo na KRANJSKEM

• na Štajnskem, karavški je mnogo Slovencev ilirsko usmerjenih / stanka traja /

• moderna nacionalna zavest

← se počasi uveljavlja, do l. 1848 ji ni uspelo preseči avstrijske omejenosti. ZAKAJ?

vpliv ILIRSKEGA GIBANJA ←

pokrajinska narodna zavest

- 1.) nem. jezik
- 2.) strah monarhije pred panslavizmom
- 3.) pokrajinska razcepenost

REVOLUCIJE 1848

16

VZROKI:

- velike gospodarske krize: slabe letine ...
/ 1841 velika lakota / ... kriza na indus.
področju / velika brezposelnost, ustaje
delavcev /
- boj proti feudalnem redom ... kmetje
- delna zmaga liberalnih in nacionalnih
gibanj ... boj proti centralizmu,
absolutizmu, vladi velike buržoazije,
boj za narodno državo / država
zavest /
- boj za politične pravice / splošna
volilna pravica, svoboda govora, tiska,
zdravstvenja ... meščanstvo, delavci
- delavci se borijo za boljše del. pogoje

KJE?

FRANCIJA, NEM. ZVEZA, APENINSKI POLOTOK,
HABSBURŠKA MONARHIJA

HABSBURŠKA MONARHIJA L. 1848 / 1849 17

/ POMLAD NARODOV /

Iz FRANCIJE se je revolucionarni val širil v srednji Evropi in tudi v habsburško monarhijo.

MONARHIJA

- revolucionarno vreme v Budimpešti, na Dunaju, v Pragi, Milanu, Benetkah, Zagrebu, revolucionarno kordušena je Ljubljana, Maribor, Idrija

- VZROKI: idejni in gospodarski, nastajali so dalj časa, vendar je rev. izbruhnila spontano

1. odprava absolutizma
2. odprava feudalizma
3. vsiter socialnega spreminjanja

- UDELEŽENCI REVOLUCIJE

A. MEŠČANSTVO / polit. pravice!

B. KMETJE / odprava feud.!

C. DELAVSTVO / izboljšanje življ. razmerij!

Idejni vodja IZOBRAŽENISTVO

- začunja se POMLAD NARODOV - prebujanje narodov iz srednjeveške lokalne omejenosti k boju za narodni obstoj / enakopravnost narodov v monarhiji /

Okoli DUNAJA revolucionarno vreme :

1.) 3.3. 1848 je na Ogrskem LAJOS KOSSUTH pripravjal buditeljski govor / madž. narodni program in zahteve /

1. PERSONALNA UNIJA
2. USTAVA, LIBERALNA VLADA
3. ODPRAVA TLAKE

Dunaj je zaradi revolucije Loma pristal na novi dr. zbor v Pešti in imenovanje samostojne vlade. Nova madž. vlada je zagotovilo polnoverni položaj Ogrske v monarhiji

- glavna nos. sila na Ogrskem so KMETJE / odprava feudalizma, s strani Ogrske, kmetje ostajajo gonilna sila prot. Dunaju /

- ogrska v začetku 1849 razglasi samostojnost, za regenta imenujejo Kossutha

- Novi cesar FRANC JOŽEF / prej FERDINAND / s pomočjo Rusije zaduži nos.

2.) narodnemu programu ~~in~~ zahteval madžarost & upneje HRVATI, VOJVODINSKI SRBI, SLOVAKI, ROMUNI
Odmeven je upor HRVATOV / LJUDEVIT GAJ, vojaška okrbnost JOSIP JELAČIĆ /

- ZAHTEVE:

19 #

- 1.) troedino kraljestvo z baronom J. Jelacić.
- 2.) državni zbor
- 3.) zastopstvo narodov na temelju enakosti

- Hrcati & za uresničevanje svojih zahtev nastopijo na Dunaj, kar Dunaj izkoristi in Hrcate "prosi" za pomoč pri dušitvi dunajske revolucije

3.) Dunaj mora sprejemati tudi dogovore v BERLINU / 18.3.1848 ; frankfurtski parlament - MALONEMŠKI, VELIKONEMŠKI načrt / zaradi AVSTRIJSKIH NEMCEV / dejavni na DUNAJU / zahtevajo združitve z Nemčijo

4.) Veliko težav povzročajo t.i. AVSTRIJSKI SLOVANI / Čehi, Slovenci / zahtevajo uresničitev narodnih programov; nasprotujejo nemški zamisli revolucije in zahtevajo Avstrijo, ki jim bo prinesla narodno združitve in precejšno avtonomijo

* ČEHE je vodil FRANTIŠEK PALACKÝ, ki je s svojimi izjavami postajal temelje AVSTROSLAVIŠMA nasproti PANSLAVIŠMU

11.3.1848 Čehi izdajo svoj program:

- 1.) liberalne sodbosti / vlada, parlament /
- 2.) odprava cenzure
- 3.) enakopravnost češkega jezika

- VSESLOVANSKI KONGRES v Pragi poteka hkrati kot volitev v frankfurtski parlament

- 1.) prevladajo pristaji za združitve vseh Slovanov
- 2.) sestavijo usnutek ustave, ki jo cesar zavrne

* 12.6.1848 je prišlo do demonstracij, ki prerastejo v splošno vstajo

- zaduril jo Windischgraetz
- to je začetek konca rev. v monarhiji

5.) 13.3.1848 DUNAJ / MARČNA REVOLUCIJA /

* VZROKI:

- 1.) odprava fevd.
- 2.) odprava absolutizma | odstop Metternicha |

* revolucionarno vreme v mestih in na podeželju

1. faza od 13.3.1848

- odstop Metternicha
- cesar obljubi ustavo, svobodo tiska, združenja
- imenovana je liberalna vlada

* marčna rev. je uspela, vendar je bilo ljudstvo ogoljufano

* 25.4.1848 OKTROIIRANA PILLERSDORTFOVA
 | notranji ministri | USTAVA | ki rešila vpr.
VOJILNE PRAVICE

2. faza 15.5. 1848 - pohod študentov

- * dvor je pobegnil v Innsbruck
- * začetek razkola v nem. vrstah
- * bogato meščanstvo ješlo za sporazum z dvorom

* monarhija še uspešna tudi revolucionarno
vstaje v Pragi, v Italiji

* Julija se sestane DUNAJSKI DR. ZBOR

- 1.) sprejel zakon o odpravi fevdalizma
- 2.) notranja ureditve mora biti takšna, da bo zadovoljila potrebe naroda.

Dr. zbor je odprl nadvojvoda JANEX
/ "državni razkrojvalec" /

* fevd. je odpravil dr. zbor, razglasil
CESAR / KMETJE niso več navdušeni
za revolucijo /

3. faza delavska vstaja t.i. PRATERSKA
VSTAJA / režiter soci. vprašanja /

- v nem. vstajajo delavci in študentje

* krepitve kontrarevolucije

1. ban delacije služi dvorom proti
Opravi in Dunaji
2. Radetzky zmaga proti Piemont -
Sardiniji
3. zadušena češka nem.
4. razkol nem. na Dunaji